

EL LLIBRE DE LA SETMANA

El brollador eixut i el jardí desolat de Brideshead

PERFIL

EVELYN WAUGH (1903-1966) VA PUBLICAR NOVEL·LES COM 'UN GRAPAT DE POLS', 'L'ÉSSER ESTIMAT' I 'ÚLTIMES NOTÍCIES', TOTES TRADUÏDES AL CATALÀ DURANT L'ÚLTIMA DÈCADA. ARA XAVIER PÀMIES S'OCUPA DE LA SEVA OBRA MESTRA, 'RETORN A BRIDESHEAD'

PERE ANTONI PONS

Retorn a Brideshead, l'obra mestra d'Evelyn Waugh que a principis dels anys 80 va guanyar una popularitat immensa gràcies a una mítica sèrie de televisió, és una novel·la sobre la decadència d'una família, és a dir, és una novel·la sobre el pas del temps, és a dir, és una novel·la sobre el paradís perdut de la joventut. I qui diu el de la joventut diu el paradís perdut de la bellesa, de les il·lusions, de la despreocupació, de l'alegria desenfadada, de la irresponsabilitat expectant de quan tot és nou i possible.

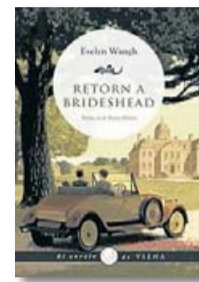
El to i l'atmosfera generals del llibre són un to i una atmosfera de brollador eixut i jardí desolat, de mansió avui empobrida i mig desballestada que temps enrere lluïa colossal i esplendorosa, de família antany pletòrica ara ja en descomposició. Són similars al to i l'atmosfera d'*El jardí dels Finzi-Contini*, de Giorgio Bassani. Hi ha, això sí, una diferen-

cia substancial. Mentre que la desolació i la melancolia del món de Bassani són en última instància absolutament sinistres i depriments, i no presenten cap esquadra per on s'hi pugui colar cap raig de llum o de consol o de sentit, la desolació i la melancolia del món de Waugh a la fi s'eleven i es revesteixen d'una aurèola significativa.

Contar jovialment la calamitat

Totes dues novel·les tenen com a fita històrica la Segona Guerra Mundial, però l'explicació d'aquesta diferència no té res a veure amb les dates de publicació (la de l'anglès és del 1945, i la de l'italià, del 1962) ni tampoc amb l'aproximació literària que cada escriptor va fer al tema. L'explicació és més senzilla i brutal. I és que mentre que els protagonistes de Waugh són catòlics –l'autor havia abraçat el catolicisme el 1930, després d'un fracàs matrimonial–, els de Bassani són jueus. En altres paraules: com que els catòlics no van veure com sis milions dels seus eren exterminats pels nazis, Waugh es pot permetre de detectar comicitat en el desastre, de contar jovialment la calamitat i de convocar un cert sentit d'epifania en la destrucció i la mort.

El paper de la religió –més concretament, el paper de la fe catòlica, amb els seus rituals, els seus imperatius morals, les seves convencions socials i la seva dimensió simbòlica– és central a *Retorn a Brideshead*, i és interessant veure com Waugh fa que evolucioni al llarg de la novel·la, sempre en funció de la percepció canviant que en té el narrador protagonista. Quan Charles Ryder, el narrador, agnòstic i descregut, entra en contacte amb la família Flyte

RETORN A BRIDESHEAD
EVELYN WAUGH
VIENA
TRADUCCIÓ DE XAVIER PÀMIES
436 PÀG. / 26 €

WAUGH RADIOGRAFIA LA DECADÈNCIA D'UNA FAMÍLIA, EL FINAL D'UNA ÈPOCA I L'ESFONDAMENT D'UN MÓN, I HO FA AMB HUMOR, MALÍCIA, POESIA, NOSTÀLGIA I INTEL·LIGÈNCIA

–milionaris i catòlics– a través d'un dels seus quatre fills, el carismàtic i autodestructiu Sebastian, la seva actitud davant la religió que professen és de sorpresa i d'indiferència. A mesura que els va coneixent millor, el catolicisme dels Flyte –devot però polèmic i problemàtic, perquè el pare va abandonar la mare per anar-se'n amb una altra dona– de vegades li sembla a Ryder una excèntrica i de vegades una aberració quasi monstruosa. A poc a poc, però, el que inicialment li sembla només “superstició i superxeria” el va atraient, fins a la fascinació convençuda del final.

Que la novel·la estigui amarada de catolicisme, i que fins i tot a la fi hi hagi una visió consoladora i triomfal de la fe, no vol dir que *Retorn a Brideshead* sigui dogmàtica, ni que pretengui vehicular cap tipus de doctrina, ni que soni com un sermó, i encara menys que avui resulti antiquada i rànica. La manera com l'autor aborda qüestions com el divorci, l'adulteri, l'homosexualitat i l'alcoholisme és complexa, moderna, literària, és a dir, no judicativa.

D'una gracilitat energètica i vivíssima –la prosa efervescent i exacta de Waugh ha tingut la sort de ser traslladada al català per Xavier Pàmies–, *Retorn a Brideshead* funciona com el retrat festiu i alhora tràgic d'un món rígid però dissolt, convencional i classista però també bohemi i lliure: el món de l'Anglaterra benestant d'entre els feliços anys 20 i l'inici de la Segona Guerra Mundial. Concret però panoràmic, Waugh radiografia, tot alhora, la decadència d'una família, el final d'una època i l'esfondrament d'un món, i ho fa amb humor, malícia, poesia, nostàlgia i intel·ligència. ♦♦

ITV

La gran novel·la sobre València

JOAN GARÍ

Com en el cas de Barcelona, també als escriptors valencians els assalta intermitentment la imperiosa necessitat de conquistar “la gran novel·la” sobre València. La ciutat com a escenari definitiu, com a paradís irretornable, com a amant esquiva. Probablement la gràcia d'aquest projecte és l'estricta impossibilitat de materialitzar-se, per això ens fa somiar tant. És un fet, però, que després de culminar *Noruega* venen ganas d'afirmar que, si hi ha cap “gran novel·la” urbana valenciana, podria ser aquesta.

Partint d'un axioma ineludible (“Sempre s'escriu ficció en defensa pròpia”), Rafa Lahuerta ha traçat, en

aquest llibre, les coordenades evanescentes d'una ciutat d'on no es pot fugir, però on tampoc es pot viure. El títol –un gran títol– ja ho diu tot: la ciutat hi és, però desplaçada. Els pares del narrador tenen una botiga on venen “*Salmón de Noruega*”. L'amo, per al veïnat, és “*el noruego*”. Aquest nucli familiar –el pare reservat, la mare metòdica, la germana brillant– és l'origen de tot: aviat desapareixeran tots de l'escena i l'únic supervivent –el narrador– es troba amb vint-i-pocs anys amb un horitzó vital al davant de nihilisme rendista. El que segueix és la crònica d'aquells anys –dels 80 ençà–, de les borratxeres, de les dones, de les amistats impossi-

bles, tot ubicat al moll de l'os de la València clàssica (el que ara anomenem “centre històric”). Fora d'aquests límits, hi ha fronteres físiques –les Grans Vies, el riu–, però, sobretot, morals.

Elèctric i espasmòdic

És així com Lahuerta construeix la seua *Bildungsroman* amb un text ple d'incorreccions lingüístiques, és a dir, perfectament adequat a la història que conta. Els pronoms adverbials només hi són pures fantasies acadèmiques, però, en canvi, la narració està farcida de metàfores insòlites: “En silenci, mare guardava els cupons de la desgràcia en una còmo-

D. GARCÍA-SALA

NORUEGA
RAFA LAHUERTA
DRASSANA LLIBRES
392 PÀG. / 21,95 €

da inexpugnable de la consciència”; “En el replà, a les fosques, deixí caure les paraules fins que es feren miques a l'estómac”. Un estil elèctric, espasmòdic, informa un relat amb síndrome d'abstinència antiretòric, una mena de *Càntic dels càntics* sense cap mena de mística, una novel·la de novel·les on la conclusió inapel·lable és que “un home lúcid no pot escriure ficció”.

El que hi haja d'autobiogràfic en la seua primera novel·la, Lahuerta ho sap. Com en l'Estellés del *Llibre de meravelles* (la gran novel·la en vers de València), ací rau un intens homenatge a uns carrers i a uns altres de perdició on assajar la teoria de la vida. Conclusió: “Ser lúcid tot-hora, això o la bondat”. Lahuerta ha triat la maldat. I amb això, la felicitat completa dels seus lectors. ♦♦